

Aydınlatılmış Onam=Bilgilendirilmiş Rıza

Aydınlatılmış onam ya da hukukçuların deyimiyle bilgilendirilmiş rıza... Aynı anlamda kullanılan iki ayrı deyim. Hekimlerin son zamanlarda sıkça duydukları ve bazen içini doldurmakta zorlandıkları bir kavram.

Bir tıbbi müdahalenin hukuka uygun sayılması için günümüz modern tıp ve hukuk anlayışında hastanın hastalığı ve tedavisi hakkında bilgilendirilmesi gerekiyor. Bu bilgilendirmenin ışığında hasta, uygulanacak tıbbi müdahaleye kendisi karar veriyor. Buna hukukta, insanın kendi geleceğini belirleme hakkı deniyor. Peki, bu hakkın sınırları ne olacak? İşte bu noktada kıyamet kopuyor. Ötenaziden cinsel tercihlere, tedaviyi kabul ya da red hakkından ölüm orucuna ya da trafikte alkol muayenesinin reddine varana kadar çok geniş ve çeşitli bir yelpazede tartışmalar sürüp gidiyor. Bizler hekim olarak bu tartışmaların neresindeyiz ya da ne kadarı bizi doğrudan ilgilendiriyor? Tartışmasız hepsi şöyle ya da böyle, bir şekilde bizi ilgilendiriyor. Ancak birisi var ki doğrudan bizim yükümlülüğümüzde. O da hastanın herhangi bir müdahale için bilgilendirilmesi ve bu bilgilendirme doğrultusunda hastanın müdahale için rızasının alınmasıdır. Bir tıbbi müdahalenin hukuka uygunluğunun olmazsa olmazı "hastanın bilgilendirilmesi" sorumluluğu doğrudan hekimin üzerindedir. Malpraktis adına tazminat talebi ile açılan davaların birçoğunda hekimlerin en yaygın hatası olarak yeterli aydınlatmanın yapılmamış olması, mevcut yargı kararlarına yansımış durumda. Peki, bu bilgilendirmeyi kim, ne zaman, kime ve nasıl yapacak? Bu soruların her birinin yanıtı birbirinden bağımsız olarak önem taşıyor.

Bilgilendirmeyi bizzat o müdahaleyi yapacak olan hekimin yapması gerekiyor. Sekreterinin, asistanının, bu iş için görevlendirilmiş birinin hastayı bilgilendirmesi ya da o konu için hazırlanmış özel basılı bilgilendirme broşürlerinin hastaya okutulup imzalatılması, hastanın bilgilendirilmesi olarak kabul görmüyor. Hasta bu gibi durumlarda "Zaten bana başka birileri bir şeyler anlattı ama ben kendi doktorum değil diye doğru düzgün dinlemedim" diyebiliyor. Ya da "Bana ameliyat öncesi bazı kağıtlar verdiler, oku imzala dediler, o heyecanla ben okumadan imzaladım" dediğinde o hastanın aydınlatılmadığı yönünde kanaat oluşuyor.

Öte yandan bir tıbbi müdahalede hastanın konu hakkında düşünebileceği, gerekirse başka hekimlerden de fikir sorma zamanının olabileceği makul bir sürenin geçmesi bekleniyor. Özellikle bizim branşımız için "Senin kataraktın var, hemen ameliyathaneye in, ameliyatını yapalım" dediğinizde hastanın karar verebilmesi için makul

bir sürenin geçmediği ve hastanın uygun şekilde bilgilendirilmediği yönünde bir fikir oluşuyor. Bu makul süre ne kadar olmalıdır sorusu geliyor hemen aklımıza. Bu konuda bir kural yok ama hastanın en azından evine gidip düşünebilmesi, ailesi ile konu hakkında konuşabilmesi, ihtiyaç duyarsa başka hekimlerden görüş alabilmesi için gereken makul sürenin geçmesi gerekmektedir. Kuşkusuz vakanın aciliyetine göre bu süre değişecektir. Ben şahsi pratiğimde elektif vakalarda en az üç-dört gün geçmesini bekliyorum.

Bilgilendirme kime yapılacak? Kural olarak tıbbi müdahale yapılacak kişinin bilgilendirilmesi gerekiyor. Çocuk ve kısıtlılık hallerinde ise müdahale yapılacak kişi ile beraber veli veya vasinin de bilgilendirilmesi ve rızasının alınması gerekmektedir.

Bilgilendirme nasıl yapılacak? Kural olarak bir şeyil şartı yok. Aslında büyük operasyonlar dışında rızanın yani hastanın onamının alınmasında da bir şeyil şartı yok. Yani yazılı ya da sözlü olabilir. Büyük operasyonlarda rızanın yazılı olarak alınması mevzuatta düzenlenmiş. Ancak rızanın alındığının ispatının sağlanması bakımından her türlü tıbbi müdahalede rızanın yazılı olmasında yarar var. Bilgilendirme büyük önem taşıyor. Hastanın yapılacak müdahale ile ilgili bilmesi gereken her şeyin onun anlayabileceği bir şekilde anlatılması gerekiyor. Bence burada yapılan en büyük hata, hastaya uygulanacak yöntemle ilgili sırf hastayı cesaretlendirmek adına uygulanacak müdahalenin basitleştirilmesi. Tüm ayrıntının ve her türlü riskin hastaya anlatılması gerekmektedir. Örneğin SMD'li bir hastaya katarakt operasyonu uygulanırken hastanın ameliyat olduktan sonra beklenen görmesi hakkında doğru biçimde

bilgilendirilmesi önem taşıyor. Özellikle zor ve riskli vakalarda bu durum hasta ile paylaşılmalı ve yapılacak müdahalenin zorluk nedenleri ve riskleri konusunda hasta doğru biçimde bilgilendirilmelidir. Kesinlikle yapılacak müdahale için "Çok kolay, on dakikalık bir iş" gibi klişe sözler söylemekten kaçınılmalı. Bu hem hastadaki beklentiyi oldukça yükseltmekte hem de yapılan işi değersizleştirmektedir.

Yapılan tıbbi müdahaleler sonunda açılan davalarda, hastaların en çok yakınma ve şikayet nedeni, sorun ortaya çıktıktan sonra hekimin kendileriyle ilgilenmediği gerekçesi oluyor. Oysa sorun ortaya çıktığında hastayla özellikle ilgilenmek, hastanın gereğinde bize daha kolay ulaşabilmesini sağlamak ve meydana gelen sorundan hekimin de en az hasta yakınları kadar hatta daha fazlasıyla üzüldüğünü hissettirecek şekilde iletişimi sürdürülebilmek en doğru davranış olacaktır. Şimdi birçok arkadaşımızın "Bu şartlarda bütün bu söylediklerini nasıl zaman bulup gerçekleştireceğiz" diye söylendiğini duyar gibi oluyorum. Ama kendimizi korumak istiyorsak gerekirse birkaç hasta daha az bakıp hastaya gerekli bilgiyi vermek ve sağlanması gereken iletişimi doğru bir şekilde sağlamak durumundayız.

Yeterli bilgilendirmenin yapılmadığı durumlar, hekimin hastasına gerekli özeni göstermediği şeklinde yorumlanmaktadır. Hukukta bir temel kural vardır. Bir iddiada bulunan bu iddiasını ispatla yükümlüdür. Ancak hekim hasta ilişkisinde bu kural işlememektedir. Hasta, kendisine uygulanan tıbbi müdahaleden dolayı bir zararı olduğunu iddia ettiğinde, zararın varlığını ispatlaması yeterlidir. Bu durumda oluşan zararda hekim, gerekli özeni gösterdiğini, yani kusursuz olduğunu ispatlamak durumundadır. Bu, hekimin savunmasını zorlaştıran en önemli unsurdur. Bu süreç çok iyi yönetilmeli, açılan bir dava halinde bu konuyu iyi bilen profesyonellerden mutlaka yardım alınmalıdır.

Ignorantia juris non excusat! (Kanun bilmemek mazeret değildir!)

